

PREDLOGI TEM ZA OBRAVNAVO

na prvem Skupnem forumu civilne družbe in znanosti, ki bo 15. junija v Rimu

(posredovane vodstvu foruma kot prispevek pri oblikovanju Skupne izjave civilne družbe in znanosti v pripravah na ministrsko konferenco v času francoskega predsedovanja Svetu EU)

1. spodbujanje aktivnega in zdravega staranja skozi vse življenje

Predlog

Na osnovi izsledkov andragoške znanosti, humanističnih in družboslovnih ved širiti ozaveščanje vseh starostnih skupin o starosti in staranju. Vključevanje te teme v šolske program in kurikule ter promoviranje skupnih in skupinskih aktivnosti različnih generacij na področju kulture, ustvarjalnosti, rekreacije, in športa, kot dejavnikov povezovanja ter krepitev ali ohranjanja fizičnih in psihičnih potencialov.

Obrazložitev

Dogajanja, odločitve, sprejemanje zakonov ter raznih ukrepov pa tudi neenotnost pri oblikovanju stališč do različnih izzivov, ki spremljajo staranje kaže na veliko pomanjkanje vedenja o tretjem obdobju življenja v naših družbah.

Ukrep, ki ga je treba sprejeti, je seznanjanje naših odraščajočih otrok z deklariranimi etičnimi načeli, temeljnimi vrednotami in osrednjimi vrtilinami naše družbe. Ker so družine iz različnih razlogov vse manj sposobne opravljati to nalogo, je treba odgovornost zaupati vzgojno-izobraževalnim ustanovam, začevši že zelo zgodaj z vrtcem. Izobraževalne programe je treba uravnotežiti z drugimi tako imenovanimi »mehkimi veščinami«, kot so reševanje problemov, sodelovanje in vrline, kot so strpnost, spoštovanje, razumevanje, in solidarnost itd., ki so lepilo družbe in določajo njeno kakovost. (Dirk Jarré, Ljubljana, 2021)

Strategija dolgožive družbe RS je kot cilje opredelila ureditev področij aktivnega staranja, ki mora potekati skozi vsa obdobja življenja, in sicer aktivno vključevanje v delo, družbo in politiko, skrb za zdravje ter medgeneracijsko sodelovanje. (Strategija dolgožive družbe (2017) Ljubljana, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve).

Socialne politike in strategije morajo biti usmerjene v ustvarjanje bolj prijaznih in ugodnih oblik skupnega življenja – v oblikah več-starostnih stanovanj, večkulturnih sosesk, v ureditvah z veliko raznolikostjo družbeno-ekonomskih in poklicnih skupin – v vseh, kjer veljajo pravila o soobstoju se je treba pogajati in dogovoriti z dialogom in soodločanjem.

Obstaja veliko potreb, zanimanja in preferenc, ki so skupne ljudem pri bolj ali manj vseh starostih: uporaba zdravstvenih storitev, udeležba v športnih dejavnostih, kulturne ali prostočasne možnosti in podobno. Večino jih je mogoče in bi bilo treba organizirati tako, da

lahko praktično vsi člani družbe zlahka skupaj izkoristijo pridobitve - se srečujejo med seboj v delavnicah in na srečanjih, v mešanih strukturah dejavnosti, skupinah za medsebojno podporo itd. Z metodo skupinskega socialnega učenja udeleženci učinkovito krepijo demokratično sodelovanje, empatičnost in ustvarjalno delo. (Model krajevnih medgeneracijskih središč, dr. Jože Ramovš, 2021)

2. zagotavljanje enakega dostopa do dolgotrajne oskrbe in podpore družinam in negovalcem

Predlog

Spremembe v institucionalni oskrbi starejših ljudi, cenovna dostopnost in vsebinsko, kadrovsko ter organizacijsko povezovanje z neinstitucionalno dolgotrajno oskrbo - ob spoštovanju človekovih pravic, predvsem avtonomnosti in neodvisnosti starejših, dostojanstvenega življenja v visoki starosti ter možnosti odločanja o stvareh, ki jih zadevajo.

Obrazložitev

Modeli dolgotrajne oskrbe morajo nuditi podporo starejšim, da lahko dostojno še naprej živijo v svojih domovih dokler je to možno. Ob tem pa potrebujemo dovolj ustreznih bivalnih kapacitet tudi v institucionalnem varstvu, ki mora zagotavljati starejšim prijazno bivalno okolje, predvsem pa zagotoviti kakovostno oskrbo in storitve za vse po dostopnih cenah in v vsakršnem lokalnem okolju. Naloga držav je, da starejšim zagotovijo dostop do oskrbe in drugih storitev, ki jih potrebujejo, da lahko živijo dostojno in samostojno življenje, ter da se lahko sami odločajo med različnimi možnostmi, ki so jim na voljo. Pri pravici do oskrbe gre med drugim za vprašanje ustreznega življenjskega standarda, vključno z zagotavljanjem socialnih in zdravstvenih storitev brez diskriminacije. Dolgotrajna oskrba mora zagotoviti, da se bomo počutili enakopraven del naših skupnosti ne glede na to kje se te nahajajo in jim lahko še naprej prispevali svoj konstruktivni prispevek. Doseganje tega bi moralo biti cilj politik in storitev.

Covid epidemija pa je pokazala tudi vprašljivo možnost sodelovanja oskrbovancev pri odločanju o njihovem položaju in oblikah oskrbe ter ponovno sprožila vprašanje avtonomnosti starejših oseb.

Odločevalcem v Republiki Sloveniji smo že z Mmorandumom 2018, v načelih upravljanja dolgožive družbe, sporočili zahteve naše nevladne asociacije: da morajo biti ranljivi starejši ljudje varovani, zaščiteni in osvobojeni strahu, da morajo imeti poln dostop do javnih storitev, osredotočenih na ljudi, povezanih in kvalitetnih glede na njihove potrebe, kadar in kjer je to potrebno. Vendar so se spremembe dogajale počasi, Covid situacija pa je dodatno razgalila pomanjkljivosti, ki prej niso bile dovolj očitne.

V naši državi so v teku projekti deinstitucionalizacije domske oskrbe, kar bo z vidika prijaznejšega bivalnega okolja dobrodošlo. Glede na izrazite želje starejših oseb da ostanejo doma čim dlje, poseljenost države pa je razpršena, obstaja pomemben izziv, kako vsem v različnih lokalnih skupnostih zagotoviti kvalitetno integrirano oskrbo, ki je zdaj dobro razvita v

institucijah, za oskrbo na domu pa šele v zametkih. V oskrbo doma je največkrat vključena družina, svojci, prostovoljci in mobilni zdravstveni teami. Vse skupaj pa običajno ni medsebojno učinkovito povezano. Skupnostne oblike bivanja so bolj izjema kot pravilo. Prisoten je tudi problem dostopnosti tako do blaga kot do storitev v oddaljenih redkeje naseljenih območjih.

3. vključevanje staranja za napredek družbe vseh starosti

Predlog

Na človekovih pravicah temelječe spoprijemanje s starizmom, preseganje predsodkov in stereotipov ter preprečevanja diskriminacije v politikah in zakonodaji.

Proučevanje možnih izhodnih strategij med katerimi so vseživljenjsko izobraževanje, medgeneracijsko sodelovanje in upoštevanje celotnega toka življenja.

Obrazložitev

»Medtem ko se prebivalstvo EU hitro stara, je starizem najpogosteje doživeta oblika diskriminacije in glavna ovira za socialno vključenost in enakopravno udeležbo starejših, z negativnimi posledicami na posameznih, družinskih in družbenih ravneh. Raziskave so pokazale, da starizem vpliva na vse vidike našega življenja. Zlasti prevladuje v sistemu zdravstvenega varstva in delovne sile, pa tudi na drugih področjih, kot so oblikovanje okolja ali mediji. Starostne omejitve pri dostopu do zdravljenja in usposabljanja, povezana z delom, so le nekateri primeri med mnogimi drugimi.

Starizem ima zelo negativen vpliv na telesno in duševno zdravje starejših odraslih ter družbene interakcije, kar povzroča večje tveganje za poslabšanje, depresijo, osamljenost in celo prezgodnjo smrt.« (a konference COST Action IS1402 on Ageism, AGE Platform Europe, 2018)

Pomembno je, da se probleme naslavlja medgeneracijsko. Sodelovanje predstavnikov vseh generacij omogoča ozaveščanje in opolnomočenje družbe o pozitivnih vidikih staranja in starosti. Zato je potrebno stremeti k temu, da se gradi in krepi strpna in solidarna družba ter se vzpostavi medgeneracijsko sožitje.

V 2021 smo v RS izvedli mednarodno konferenco Človekove pravice za vse starosti: Spodbujanje vseživljenjskega vidika in medgeneracijskega sodelovanja za spoprijemanje s starizmom. (Nosilec naloge je bilo MDDSZ v sodelovanju z AGE platform Europe in ZDZS.)

Kratek povzetek sporočil panelistov:

-V politike, ki urejajo področje staranja tako na državni ravni kakor na ravni EU, je treba vključiti vseživljenjski vidik in pristop k staranju, ki temelji na pravicah.

-Treba je sprejeti učinkovite ukrepe proti starizmu ter podpirati različne dejavnosti in kampanje za ozaveščanje o njegovih negativnih posledicah.

-Ob upoštevanju dokazov o diskriminaciji na podlagi starosti in njenih posledic je treba izboljšati naše zakone, politike in mednarodne mehanizme za varstvo človekovih pravic.

-Okrepiti moramo prizadevanja na ravni EU in v okviru Odprte delovne skupine OZN za staranje za pravno zavezujoče mednarodno orodje na področju človekovih pravic starejših, ki bi okrepilo varstvo človekovih pravic starejših

-Evropska komisija, države članice in civilna družba morajo sodelovati in uporabiti vsa ustrezna orodja za spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in solidarnosti vključno z možnostmi za usposabljanje, izobraževanje, vključevanje drugo in tretjo možnost za boljšo izobrazbo v kateri koli starosti, in sodelovanje med mladimi in starejšimi, ki so ključne strategije za zmanjšanje starizma;

- Prihodnji trio predsedujočih držav Svetu EU, naj nadaljuje delo na področju politik o staranju, ki temeljijo na človekovih pravicah, vseživljenjskem vidiku, medsektorskem pristopu in priznavanju prispevka starejših v družbi.

Po posvetu s kolegi v ZDUS

pripravila Jožica Puhar, podpredsednica